

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra speciální pedagogiky

PROJEKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Vypracovala: Bc. Lucie Balůsková

Předmět: Metodologie 2

UČO: 385579

SP4MP_MTO2

Brno 2011

Téma: Život člověka se zrakovým postižením

Problém: Kvalita života adolescentů se zrakovým postižením

Otázka: Jak hodnotí svůj život adolescenti se zrakovým postižením?

Kvalita života je v současné době velmi často užívaným pojmem napříč společenskými vědami i jinými obory. V souvislosti se zrakovým postižením je kvalita života zmiňována nejčastěji ve vztahu ke zdraví a každodennímu samostatnému fungování jedince. Toto pojetí lze chápat spíše jako medicínské, vhodné pro účely zdravotnictví. Výzkumy kvality života zrakově postižených v psychologickém pojetí, tedy s důrazem na subjektivní posouzení jedincem se zapojením jeho životních hodnot a vlastní životní spokojenosti, ve světě i u nás chybí.

Hlavním cílem mého výzkumu je zachytit a popsat kvalitu života adolescentů se zrakovým postižením s pomocí pro ně subjektivně nejdůležitějších oblastí života. Dílčím cílem je zachytit a popsat možná specifika v rámci skupiny respondentů. Zde budu věnovat pozornost možným rozdílům v hodnocení úrovně kvality života, charakteru vybraných oblastí a přiřádané důležitosti ve vztahu k pohlaví a stupni zrakové vady.

Hlavní výzkumná otázka:

Hodnotí adolescenti se zrakovým postižením svůj život jako kvalitní?

Vedlejší výzkumné otázky:

Může stupeň zrakové vady ovlivnit hodnocení úrovně kvality života?

Může stupeň zrakové vady ovlivnit volbu životních témat?

Může pohlaví ovlivnit hodnocení úrovně kvality života?

Může pohlaví ovlivnit volbu životních témat?

Může pohlaví ovlivnit důležitost přiřádanou jednotlivým životním tématům?

Výzkumné hypotézy

Teoretická hypotéza:

Adolescenti se zrakovým postižením budou hodnotit svůj život jako kvalitní

Pracovní hypotézy:

Hypotéza 1: Předpokládáme, že úroveň kvality života adolescentů se zrakovým postižením nesouvisí se stupněm zrakového postižení.

Hypotéza 2: Předpokládáme, že stupeň zrakového postižení má vliv na volbu životních témat adolescentů se zrakovým postižením.

Hypotéza 3: Předpokládáme, že úroveň kvality života adolescentů se zrakovým postižením nezávisí na pohlaví.

Hypotéza 4: Předpokládáme, že důležitost jednotlivých životních témat adolescentů se zrakovým postižením se bude lišit v závislosti na pohlaví.

Hypotéza 5: Předpokládáme, že pohlaví nemá vliv na volbu životních témat.

K ověření těchto hypotéz jsem se rozhodla využít metodu SEIQoL, konkrétně Formulář pro zjišťování kvality života adaptovanou metodou SEIQoL, který uvádí Křivohlavý (2001). Tuto metodu jsem si vybrala především kvůli tomu, že měří subjektivní kvalitu života a lze ji zadávat ústně, a tudíž nevyžaduje zrakovou kontrolu dotazovaného. Nezanedbatelnou výhodou přímého kontaktu s dotazovaným je i možnost přesvědčit se, že dotazovaný správně porozuměl zadání a také možnost poznamenat si další komentáře dotazovaného. Problematickou částí formuláře je určení důležitosti tématu a určení míry spokojenosti se životem. Pro lepší přehled přiřazených procent důležitosti jednotlivých témat jsem se rozhodla využít úpravu, kterou ve své diplomové práci uvádí Vymazalová (2010). Za tímto účelem použila 20 kamenů ze hry dáma (každý kámen byl kvantifikován na 5%), které měl dotazovaný rozdělit do pěti vybraných oblastí tak, aby mu žádný nezbyl. K určení míry spokojenosti bych použila 10 centimetrů dlouhou dřevěnou tyčinku.

Metoda SEIQoL

SEIQoL znamená „Schedule for the Evaluation of Individual Quality of Life – Program hodnocení individuální kvality života. Tato metoda umožňuje měřit kvalitu života ze subjektivního pohledu. Opírá se o tvrzení, že kvalita života není něčím všeobecně platným pro všechny lidi, ale že je individuální. K pojetí kvality života přistupuje tak, jak ji subjektivně vidí ten, kdo je dotazován. Plně respektuje výpověď dotazovaného, přičemž předpokládá, že aspekty, které daná osoba považuje za podstatné, se mohou v průběhu jejího života měnit. (Křivohlavý, 2001)

Metodologie SEIQoL

Základem metodologie SEIQoL je strukturovaný rozhovor. Respondent je požádán o uvedení pěti životních cílů, které on sám považuje pro sebe v dané situaci za nejdůležitější. Je nutné, aby jich stanovil přesně pět. Ne více, ne méně. Záměrně se v rozhovoru neuvádí příklady možných zaměření, aby se tak zamezilo jejich sugestivnímu ovlivňování. Při záznamu výpovědi se neuvádí daný životní cíl jen heslovitě (např. rodina), ale i v podrobnější formě tak, jak jej daná osoba chápe konkrétněji (např. dožít se toho až děti dorostou a budou stát na vlastních nohou). Poté respondent uvede, jak je spokojen s uskutečňováním daného cíle. Rozmezí spokojenosti uvádí v procentech od nuly do 100%, přičemž 0 je nejnižší míra spokojenosti a 100% znamená nejvyšší míru spokojenosti. Dále uvede v procentech ke každému cíli, jak moc je pro něj důležitý, a to tak, že součet procent musí dát dohromady 100%. Na závěr udělá křížek na čáře, která je určitým druhem teploměru jeho subjektivní spokojenosti. (Křivohlavý, 2001)

Vyhodnocení SEIQoL

Celkovou míru spokojenosti s kvalitou vlastního života zjistíme součtem čísel v posledním sloupci napravo (míra spokojenosti). Tento součet vydělíme pěti. Tímto výpočtem získáme průměrnou míru spokojenosti s osobně zvolenými životními cíli. Ta se pohybuje v rozmezí od nuly do sta. (Jesenský, 2007)

Celková úroveň QL v pojetí QEIQoL (tzv. SEIQoL Index) se zjišťuje tak, že se násobí v každém z pěti řádků ve sloupečku na levé straně uvedené procento důležitosti tím číslem, které je napravo v tomtéž řádku (míra spokojenosti). Pak se sečtou tyto údaje pro

všech pět řádků a dostane se součet. Ten se uvede číslem pod pravý sloupec. Toto číslo je v řádu tisíců (max. je 10.000), proto se dělí stem (100) a dostane se pak srovnatelná hodnota, která udává celkovou úroveň QL – v pojetí QEIQoL – tzv. SEIQoL - Index. Ten se pohybuje v rozmezí od 0 do 100. Vyjadřuje kvalitu života mírou spokojenosti se svobodně zvolenými cíli života. (Jesenský, 2007)

Míra spokojenosti se životem (alternativa: míra smysluplnosti mého života) metodou VAS (visual analogous system). Vyhodnocení se provádí tím, že se změří délka úsečky od levého (dolního) konce až po křížek vyznačený tím, kdo formulář vyplňoval. Tato délka se uvede v milimetrech. Může tedy mít rozsah od 1 – 100. (Jesenský, 2007)

Výzkumný vzorek

Výzkum by měl být realizován na výzkumném vzorku o počtu 40 respondentů s postižením zraku. V tomto počtu by měli být v ideálním případě zastoupeni respondenti rovnoměrně, a to z hlediska pohlaví, ale také z hlediska stupně zrakového postižení (osoby slabozraké, osoby se zbytky zraku a osoby nevidomé)

Kritéria výběru výzkumného vzorku:

- ☞ Věk respondentů musí odpovídat věkovému rozmezí 15 – 20 let
- ☞ Respondenti nesmí vykazovat jinou vadu než zrakovou
- ☞ Zraková vada respondentů musí být vrozená nebo získaná časně po narození

K výběru výzkumného souboru bude použita metoda záměrného (účelového) výběru přes instituce. Protože pocházím ze Zlínska, budu nejdříve kontaktovat instituce ve Zlíně. Jednalo by se o Speciálně pedagogické centrum pro zrakově postižené při MŠ pro zrakově postižené, Tyfloservis, o.p.s. a Tyflocentrum, o.p.s. Teprve v případě nedostatečného počtu respondentů bych navázala kontakt s institucemi v Brně, které jsou poměrně dobře dostupné díky mému studiu.

Formulář pro zjišťování kvality života adaptovanou metodou SEIQoL

Dnešní datum:

Věk:

Pohlaví: žena x muž

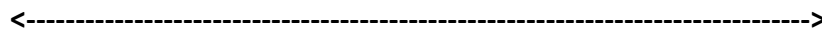
Stupeň zrakové vady:

Důležitost daného tématu v %**	Životní téma	Míra spokojenosti v % *

*V každé řádce od 0 až 100%

**Součet procent ve všech pěti řádcích v levém sloupečku musí být roven 100%.

Míra spokojenosti se životem:

je to tak špatné, jak jen to je možné

je to tak dobré, jak jen to dobré může být

Celková míra spokojenosti s kvalitou vlastního života:

Celková úroveň QL (tzv. SEIQoL index):

Míra spokojenosti se životem:

Literatura

ČÁLEK, Oldřich. *Raný vývoj dítěte nevidomého od narození*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 1984. 114 s.

ČÁLEK, Oldřich; CERHA, Josef; HOLUBÁŘ, Zdeněk. *Vývoj osobnosti zrakově těžce postižených*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1991. ISBN 80-7066-341-3

HAMADOVÁ, Petra; KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ, Lea; NOVÁKOVÁ, Zita. *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno : Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-159-1

JESENSKÝ, Ján a kol. *Prolegomena systému tyflorehabilitace, metodiky tyflorehabilitačních výcviků a přípravy rehabilitačně-edukačních pracovníků tyflopeditického spektra*. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. 659 s. ISBN 978-80-86723-49-5

KEBZA, Vladimír. *Psychosociální determinanty zdraví*. 1. vyd. Praha : Academia, 2005. 263 s. ISBN 8020013075

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie zdraví*. Praha : Portál, 2001. 279 s. ISBN 80-7178-551-2

LITVAK, Aleksej Grigorjevič. *Nástin psychologie nevidomých a slabozrakých*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1979. 170 s.

MAREŠ, Jiří. *Kvalita života u dětí a dospívajících I*. Brno : MSD, 2006. 228 s. ISBN 80-86633-65-9

PAYNE, Jan. *Kvalita života a zdraví*. 1. vyd. Praha : Triton, 2005. 629 s. ISBN 8072546570

VAŽUROVÁ, Helena; MÜHLPACHR, Pavel. *Kvalita života : teoretická a metodologická východiska*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2005. 143 s. ISBN 80-210-3754-7

VÁGNEROVÁ, Marie. *Oftalmopsychologie dětského věku*. Praha : Univerzita Karlova, 1995. ISBN 807184053X

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3

VÁGNEROVÁ, Marie; HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana; ŠTECH, Stanislav. *Psychologie handicapu*. Praha : Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-929-4

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání*. Praha : Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-0956-0

VYMAZALOVÁ, Vanda. *Kvalita života lidí s těžkým zrakovým postižením v pojetí metody SEIQoL. Diplomová práce*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra psychologie, 2010.

Projekt je dobrý, jdete na to správně, jenom je třeba to na začátku trochu „učesat“ – popřemýšlet nad otázkami a lépe formulovat hypotézy.